

Turizm ve Sosyoloji Literatürünün Biblioshiny Aracılığıyla Bibliyometrik Analizi: Eğilimler, Temalar ve Araştırma Yönelimleri (A Bibliometric Analysis of Research on Tourism and Sociology Using Biblioshiny: Trends, Themes, and Research Directions)

Gaye DENİZ¹

¹Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü
E-Posta: gaye.yuksel@nevsehir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9980-8506

Anahtar Kelimeler

Turizm,
Sosyoloji,
Bibliyometrik Analiz,
RStudio,
Biblioshiny

Jel Sınıflama Kodu

L83
Z39

Makale Türü

Araştırma Makalesi

Keywords

Tourism,
Sociology,
Bibliometric Analysis,
RStudio,
Biblioshiny

Jel Classification Code(s)

L83
Z39

Article Type

Research Article

Öz

Bu çalışma, turizm ve sosyoloji disiplinlerinin kesişiminde gerçekleştirilen akademik araştırmaların bibliyometrik bir analizini sunmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, turizm ve sosyoloji alanında yayımlanmış akademik makaleler, Web of Science veri tabanında "tourism" ve "sociology" anahtar kelimeleri kullanılarak taranmış ve toplamda 625 makaleye ulaşılmıştır. 1980-2024 yılları arasında "Hospitality Leisure Sport Tourism" ve "Sociology" kategorilerinde yayınlanan bu makalelerin başlık, özet, anahtar kelimeler, yazar isimleri, atıf sayıları ve dergi bilgilerini içeren bibliyometrik verileri, Biblioshiny yazılımı ile analiz edilmiştir. Çalışmada, yıllara göre yayın üretkenliği, en çok atıf alan araştırmalar, araştırmacılar arasındaki işbirliği ağları ve literatürdeki tematik dağılımlar çeşitli görseller yardımıyla detaylı bir biçimde analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, turizm ve sosyoloji alanında akademik üretimin son yıllarda belirgin bir şekilde arttığını göstermektedir. Özellikle sürdürülebilirlik, kültürel miras ve turizmin sosyal etkileri gibi temaların öne çıktığı görülmüştür. Ayrıca, uluslararası işbirliklerinin, bu disiplinlerin gelişimi üzerinde önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu tür işbirlikleri, bilimsel bilginin paylaşılması ve disiplinler arası etkileşimlerin artırılması açısından kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Çalışma, mevcut literatürdeki araştırma boşluklarını belirleyerek, gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik yeni araştırma alanları ve tematik yönelimler sunmaktadır.

Abstract

This study aims to present a bibliometric analysis of academic research conducted at the intersection of tourism and sociology disciplines. To achieve this, academic articles published in the fields of tourism and sociology were retrieved from the Web of Science database using the keywords "tourism" and "sociology," resulting in a total of 625 articles. The data were collected from articles published between 1980 and 2024 within the "Hospitality Leisure Sport Tourism" and "Sociology" categories, including bibliometric information such as titles, abstracts, keywords, author names, citation counts, and journal details. The analysis of the data was conducted using the Biblioshiny software. The study provides a detailed examination of publication productivity over the years, most-cited studies, collaboration networks among researchers, and thematic distributions in the literature, using various visualizations. The findings indicate a significant increase in academic output in the fields of tourism and sociology in recent years. Notably, themes such as sustainability, cultural heritage, and the social impacts of tourism have gained prominence. Furthermore, international collaborations have been identified as playing a crucial role in the development of these disciplines, serving as a key factor in the dissemination of scientific knowledge and the enhancement of interdisciplinary interactions. The study also identifies research gaps in the current literature and proposes new research avenues and thematic directions for future studies.

Deniz, G. (2024). Turizm ve sosyoloji literatürünün Biblioshiny aracılığıyla bibliyometrik analizi: Eğilimler, temalar ve araştırma yönelimleri *International Journal of Contemporary Tourism Research*, 8(2), 149-159. <http://doi.org/10.30625/ijctr.1579783>

Makale Gönderim Tarihi: 05/11/2024

Makale Kabul Tarihi: 18/12/2024

GİRİŞ

Turizm ve sosyoloji, ilk bakışta birbirinden ayrı disiplinler gibi görünse de, toplumsal süreçler üzerindeki karşılıklı etkileri göz önüne alındığında derin bir kesişim alanına sahiptir. Turizm, yalnızca ekonomik gelişimin bir aracı olarak değil, aynı zamanda kültürel değişimlerin, sosyal etkileşimlerin ve kimlik oluşumlarının dinamik bir merkezi olarak değerlendirilmektedir (Dann ve Cohen, 1991; Urry, 2002). Sosyoloji, toplumsal yapıların ve süreçlerin analiz edilmesi yoluyla turizmin bu derin etkilerini daha geniş bir çerçevede anlamlandırmada önemli bir rol üstlenir. Turizmi sosyolojik bir perspektifle ele alan yaklaşımlar, sosyal ilişkiler, kültürel etkileşimler ve toplumsal değişim süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına olanak tanıyarak, turizmin sosyal boyutlarını derinlemesine incelemeyi mümkün kılar (Holden, 2004).

Son yıllarda, turizmin toplumsal ve kültürel etkilerine yönelik akademik çalışmalar hız kazanmış ve bu iki disiplinin kesişimi önemli bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmıştır (Darbellay ve Stock, 2012; Cohen ve Cohen, 2019). Bu araştırmalar, turizmin toplumsal etkilerini, sürdürülebilir turizm politikalarını, kültürel mirasın korunmasını ve yerel toplulukların turizme katılma süreçlerini incelemeye odaklanmıştır (King, Pizam ve Milman, 1993; Coccossis, 2008; Loulanski ve Loulanski, 2011; Malek ve Costa, 2015; Brown, 2020). Turizm literatürü, turizmin sosyokültürel etkilerini yalnızca ekonomik bir kalkınma aracı olarak değil, aynı zamanda sosyal adalet, kültürel sürdürülebilirlik ve toplumsal dönüşüm açısından ele almanın gerekliliğine işaret etmektedir (Bianchi, 2009; Mowforth ve Munt, 2015).

Bibliyometrik analiz yöntemi, disiplinler arası akademik üretkenliği, işbirliklerini ve araştırma eğilimlerini analiz ederek, belirli bir alandaki mevcut araştırma trendlerini ve eksiklikleri ortaya koymak için güçlü bir araç sunmaktadır (Zupic ve Čater, 2015). Bu çalışmada, turizm ve sosyoloji disiplinlerinde yapılan araştırmaların bibliyometrik analizi sunularak, bu iki alanın kesişiminde üretilen akademik literatürün genel bir görünümü verilmiştir. Bilimsel üretkenlik, en çok atıf alan çalışmalar, uluslararası işbirlikleri ve tematik eğilimler gibi unsurlar analiz edilerek, literatürün mevcut durumu kapsamlı bir şekilde değerlendirilmiştir. Böylece hem mevcut araştırmaların yapısı anlaşılabilir hem de gelecekteki çalışmalar için araştırma perspektifleri sunulmuştur. Bibliyometrik analizlerin, akademik çalışmaların etkisini ve yaygınlığını ölçme konusundaki katkısı, literatürdeki boşlukların tespit edilmesi ve yeni araştırma alanlarının belirlenmesi açısından oldukça önemlidir (Van Eck ve Waltman, 2010).

Bu çalışma, turizm ve sosyoloji alanlarında yapılan bilimsel üretimleri ve işbirliklerini değerlendirerek, disiplinler arası etkileşimlerin nasıl evrildiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Ayrıca, literatürdeki boşlukları belirlemek suretiyle hem akademik araştırmalara hem de uygulamalı çalışmalara katkıda bulunarak yeni araştırma yönelimleri önermektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizm sosyolojisi, turizmin toplumsal yapılar ve süreçler üzerindeki etkilerini disiplinler arası bir perspektifle inceleyen önemli bir araştırma alanıdır (Özel, 2014). Turizm, yalnızca ekonomik bir faaliyet olarak ele alınmamakta; aynı zamanda sosyal, kültürel, politik ve çevresel yapıları derinden etkileyen çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir (Duran, 2009). Bu bağlamda turizm, sosyologlar için modern dünyanın karmaşık sosyal süreçlerini analiz etmek amacıyla toplumsal değişim, kültürel etkileşim ve sosyal tabakalaşma gibi temel kavramlar üzerinden araştırma konusu olmaktadır (Cohen ve Cohen, 2012). Turizm sosyolojisinin temel amacı, turizm olgusunu sosyolojik teoriler ışığında değerlendirmek ve bu iki disiplinin kesişim noktasında ortaya çıkan toplumsal dönüşümleri anlamaktır (Gürkan, 1996; Cohen, 1997).

Turizmin sosyolojik etkileri üzerine yapılan ilk çalışmalar, genellikle turizmin ekonomik kalkınmaya olan katkısını ve uluslararası ticaretteki rolünü ön plana çıkarmış; ancak bu yaklaşımlar, turizmin sosyal yapı üzerindeki etkilerini tam anlamıyla aydınlatamamıştır (Cohen, 1997). 1970'lerden itibaren sosyologlar, turizmi sadece bir ekonomik faaliyet olarak değil, toplumsal ilişkileri şekillendiren önemli bir sosyal fenomen olarak ele almışlardır. Bu dönemde, turizmin kültürel, sosyal ve ekonomik yapıları nasıl dönüştürdüğüne dair teorik temeller atılmış ve bu çalışmalar, modern turizmin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini daha geniş bir perspektifle ele almıştır. Özellikle Erik Cohen ve Dean MacCannell gibi sosyologlar, turizmi sosyal yapılar üzerinde derin etkileri olan bir olgu olarak incelemiştir (Graburn, 2017; Apostolopoulos, Leivadi ve Yiannakis, 2013). Cohen (1972), turizmin sadece bir seyahat veya eğlence faaliyeti olmadığını, aynı zamanda toplumsal kimliklerin, sosyal normların ve ekonomik ilişkilerin yeniden şekillendiği bir alan olduğunu savunmuştur. MacCannell (1976) ise modern toplumlarda turistlerin "otantik" kültürel deneyimler arayışında olduklarını; ancak bu arayışın genellikle yerel kültürlerin metalaşmasına neden olduğunu ileri sürmüştür.

Turizm sosyolojisi, turizmin bir kaynak, bir risk faktörü ve bir sosyolojik olgu olarak değerlendirilmesi olmak üzere üç temel kavramsal çerçevede incelemektedir (Brumaru ve Taloş, 2011). Turizm bir kaynak olarak ele alındığında, ekonomik ve kültürel anlamda yerel topluluklara önemli fırsatlar sunduğu vurgulanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde turizm, ekonomik kalkınmanın temel dinamiklerinden biri olarak görülmektedir. Ancak bu

süreç, yerel toplulukların sosyo-kültürel yapılarının korunması gerekliliğiyle birlikte ele alınmalıdır; aksi halde, kültürel metalaşma ve çevresel bozulma gibi olumsuz etkiler ortaya çıkabilir (Gürkan, 1996). Turizm, bir risk faktörü olarak değerlendirildiğinde ise, turistler ile ev sahibi topluluklar arasında sosyal gerilimler ve çatışmalar doğabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle kültürel farklılıklar ve sosyal normlar arasındaki uyumsuzluklar, bu gerilimlerin kaynağını oluşturabilir (Wang ve Zhang, 2020). Bu bağlamda, kültürler arası iletişimi güçlendirmek, turizmin olumsuz etkilerini azaltmada önemli bir rol oynar. Turizm aynı zamanda, kitle turizminin ortaya çıkardığı sosyal sınıf farkları ve kültürel ayrışmalar bağlamında sosyolojik bir olgu olarak da ele alınmaktadır (Apostolopoulos, Leivadi ve Yiannakis, 2013).

Turizm sosyolojisinin temel teorilerinden biri olan sosyal değişim teorisi, turistler ile ev sahibi topluluklar arasındaki etkileşimlerin karşılıklı fayda ve değişim ilişkisine dayandığını öne sürmektedir. Bu değişim sadece ekonomik bir boyuta sahip olmayıp, aynı zamanda sosyal ve kültürel değerlerin karşılıklı paylaşımını da içermektedir (Cohen, 1972). Otantiklik kavramı da bu teorik çerçevede önemli bir yer tutar. Modern turistlerin otantik deneyimler arayışı, genellikle yerel kültürlerin metalaşmasına neden olurken, bu durum yerel halkın kimlik duygusunu zayıflatmakta ve kültürel yabancılaşma süreçlerini hızlandırmaktadır (MacCannell, 1976; Brumarü ve Taloş, 2011). Özellikle Marksist sosyologlar, turizmi kapitalist sistemin bir ürünü olarak değerlendirir ve bu bağlamda yerel halkın ekonomik marjinalizasyonuna dikkat çekerler. Gelişmekte olan ülkelerde, turizm gelirlerinin çoğu genellikle uluslararası sermaye tarafından kontrol edilirken, yerel halk turizm süreçlerinden yeterince fayda sağlayamamaktadır (Smith ve Eadington, 1992; Harrison, 2002).

Son yıllarda, turizm sosyolojisinde sürdürülebilir turizm ve sosyal adalet gibi kavramlar öne çıkmaya başlamıştır (Cohen ve Cohen, 2012; Jamal ve Higham, 2021). Sürdürülebilir turizm, ekonomik kalkınmayı çevresel ve kültürel kaynakların korunmasıyla dengelemeyi hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu bağlamda, turizmin sosyal ve çevresel etkilerini minimize etmek ve yerel halkın ekonomik bağımsızlığını desteklemek amacıyla çeşitli politikalar geliştirilmektedir (Cinnioğlu, 2015). Sosyal adalet ise turizmden elde edilen gelirlerin adil bir şekilde dağıtılmasını ve yerel halkın turizmden eşit şekilde yararlanmasını savunan bir ilkedir (Schellhorn, 2010).

Turizm sosyolojisi, turizmin toplumsal yapı ve dinamikler üzerindeki etkilerini disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alan önemli bir araştırma alanıdır. Bu disiplin, turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik yapılar üzerindeki etkilerini analiz ederek, toplumsal değişim süreçlerine dair önemli katkılar sağlamaktadır. Sürdürülebilir turizm, sosyal adalet ve kültürel mirasın korunması gibi konular, turizm sosyolojisinin gelecekteki araştırmalarında daha fazla yer bulacak önemli temalar arasında yer almaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle turizmin daha geniş sosyal bağlamlarda ele alınması, bu disiplinin sosyal bilimlerdeki önemini giderek artıracaktır (Gürkan, 1996; Cohen, 1997; Brumarü ve Taloş, 2011).

3. YÖNTEM

Bu araştırma, turizm ve sosyoloji disiplinlerinin kesişiminde gerçekleştirilen akademik çalışmaların incelenmesi amacıyla bibliyometrik analiz yöntemiyle yürütülmüştür. Bibliyometrik analiz, bilimsel literatürün niteliksel ve niceliksel özelliklerini inceleyen ve literatürün gelişimini, araştırma eğilimlerini ve bilimsel etkisini belirlemeyi amaçlayan güçlü bir araştırma yöntemidir (Passas 2024). Bu çalışmada, verilerin analizi için Biblioshiny yazılımı kullanılmıştır. Biblioshiny, R programlama dili üzerine inşa edilmiş olan Bibliometrix paketinin bir uzantısıdır ve araştırmacılara ağ analizi, tematik analizler ve bilimsel trendleri görselleştirme gibi birçok gelişmiş bibliyometrik analiz aracı sunmaktadır (Aria ve Cuccurullo, 2020; Thangavel ve Chandra, 2023).

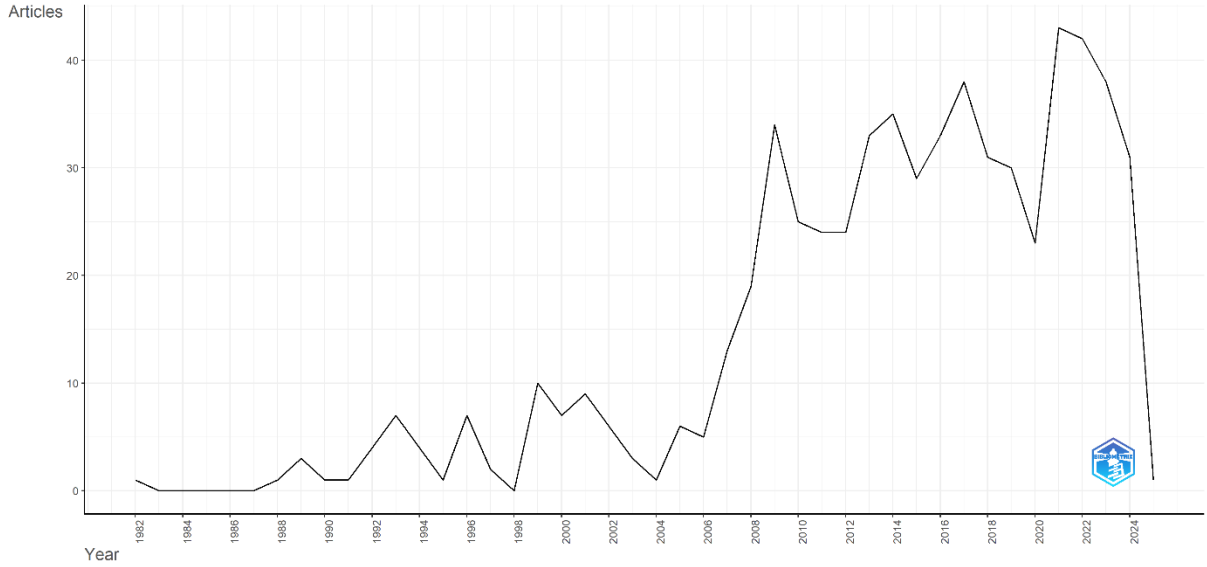
Veri toplama süreci kapsamında, turizm ve sosyoloji alanında yayımlanan akademik makaleler küresel çapta en yaygın kullanılan veri tabanı olan Web of Science (WoS) üzerinden taranmıştır. Bu iki disiplinin kesişiminde yer alan çalışmaların belirlenebilmesi için "tourism" ve "sociology" anahtar kelimeleri kullanılmıştır. Toplam 625 makaleye ulaşılmıştır. Veriler 1980-2024 yılları arasında "Hospitality Leisure Sport Tourism" ve "Sociology" kategorilerinde yayımlanan makalelerden toplanmış ve başlık, özet, anahtar kelimeler, yazar isimleri, atıf sayıları ve yayımlandıkları dergiler gibi bibliyometrik bilgileri içermektedir. Verilerin kapsamlı bir şekilde toplanması ve analiz edilmesi, turizm ve sosyoloji disiplinlerindeki akademik üretkenliğin ve etkileşimlerin değerlendirilmesini sağlamıştır.

Analiz süreci, toplanan verilerin Biblioshiny yazılımı aracılığıyla farklı parametreler üzerinden incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Analiz sürecinde anahtar kelime analiziyle, turizm ve sosyoloji alanındaki öne çıkan araştırma konuları ve bu konuların zaman içerisindeki değişimi incelenmiştir. Yazar işbirliği ağları analizi ile akademik dünyadaki yazarlar arasındaki işbirlikleri görselleştirilmiş ve bu işbirliklerinin hangi yazarlar arasında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Atıf analizi ise en çok atıf alan makaleleri ve yazarları ortaya koyarak, literatürdeki etkilerini incelemiştir. Ayrıca, ülke ve kurum analizi ile en çok yayın yapan ülkeler, kurumlar ve bu ülkeler arasındaki işbirlikleri değerlendirilmiştir. Son olarak, tematik haritalar ve trend analizleri ile literatürde öne çıkan temalar belirlenmiş ve gelecekteki araştırma yönelimleri analiz edilmiştir. Eş birliktelik ve atıf ağ analizleri kullanılarak literatürdeki anahtar ilişkiler ve araştırma alanlarının güçlü temsilcileri görselleştirilmiştir.

4. BULGULAR

Turizm ve sosyoloji alanındaki araştırmalar 1982 ile 2024 yıllarını kapsamakta olup, toplamda 625 makale bulunmaktadır. Makale başına düşen ortalama atıf sayısı 22,3, toplam referans sayısı ise 30.077'dir. Bu alandaki araştırmalar, 1,046 yazar tarafından yürütölmüş olup, makalelerin %19,2'sinde uluslararası işbirliği görölmektedir. Ayrıca, makalelerde ortalama 1,98 ortak yazar bulunmaktadır ve 238 makale tek yazarlı olarak yayımlanmıştır. Bu veriler, turizm ve sosyoloji alanındaki akademik çalışmaları geniş bir yelpazeye yayıldığını ve uluslararası işbirliğinin önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Ortalama atıf sayısı (22,3) da alandaki çalışmaların dikkate değer bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

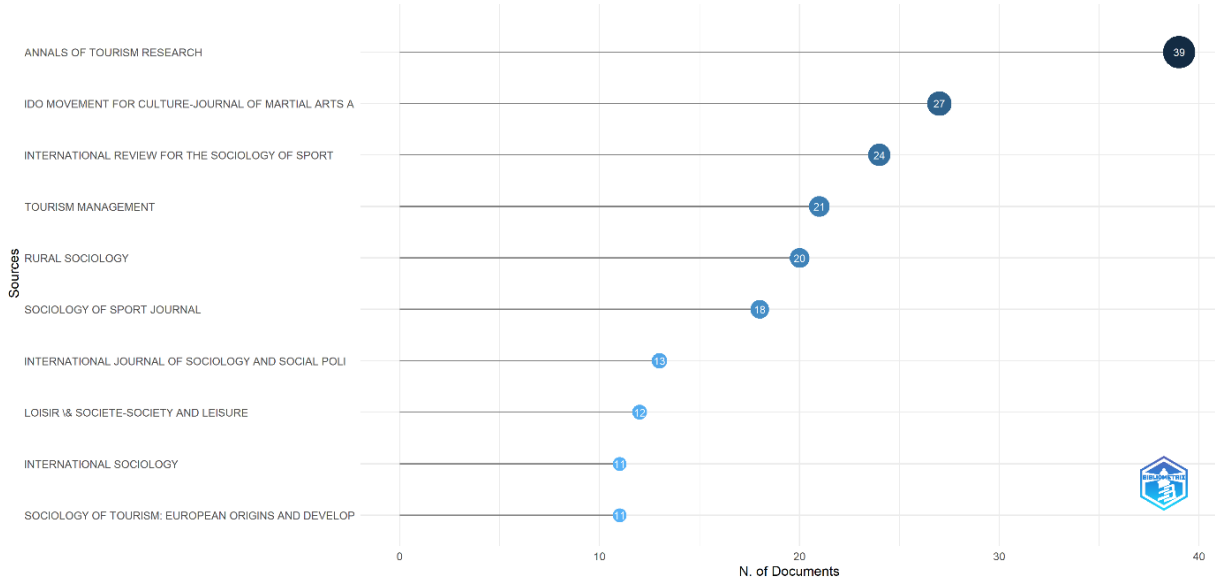
Grafik 1: Yıllık Bilimsel Üretim

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 1, 1982-2024 yılları arasında "Turizm ve Sosyoloji" alanındaki yıllık bilimsel üretimi göstermektedir. 1980'lerin başından 2000'lere kadar düşük seviyelerde kalan makale sayısında, 2005'ten itibaren belirgin bir artış gözlenmiştir. Bu artış, 2010'lu yıllarda yaklaşık 40 makale ile zirveye ulaşmıştır. Ancak, 2020'lerin başında makale sayılarında azalma görölmekte olup, 2024 yılında bu düşüş daha belirgin hale gelmiştir. Dalganmalar, özellikle 2000'lerden itibaren artan akademik ilgiye işaret ederken, 2020 sonrası azalma, pandeminin ve küresel olayların araştırma üretkenliğine etkisi olarak değerlendirilebilir. 2024'teki keskin düşüş ise veri toplama süreçlerindeki değişiklikler veya yayın süreçlerindeki gecikmelerle ilişkilendirilebilir.

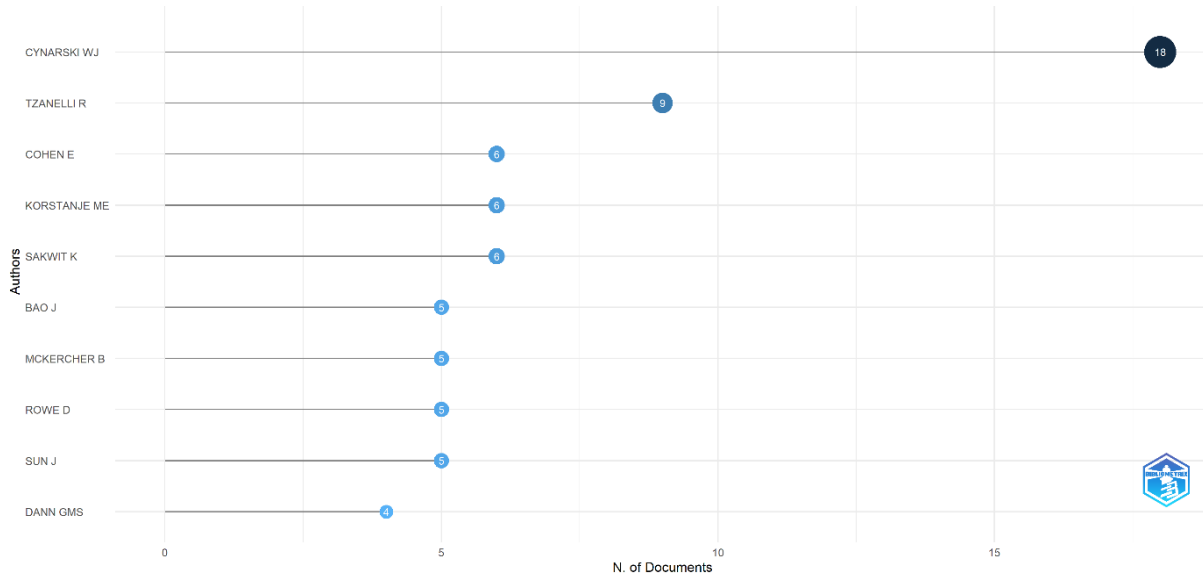
Grafik 2: En Etkili Dergiler

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 2, turizm ve sosyoloji alanında en fazla atıf alan akademik dergiler ile bu dergilerin yayımladığı makale sayılarını göstermektedir. 39 makale ile Annals of Tourism Research, bu alanda en etkili yayın olarak dikkat çekerken, IDO Movement for Culture - Journal of Martial Arts ve International Review for the Sociology of Sport gibi dergilerin listede yer alması, disiplinler arası araştırmaların önemine işaret etmektedir. Öte yandan, Tourism Management ve Rural Sociology dergileri, turizm yönetimi ve kırsal sosyoloji konularına değerli katkılar sunmaktadır. Bu bulgular, turizm ve sosyoloji araştırmalarının çeşitli disiplinler arası dergilerde yayımlandığını ve bu alanın geniş bir yelpazeye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, Tourism Management ve Rural Sociology dergileri, turizm yönetimi ve kırsal sosyoloji konularına değerli katkılar sunmaktadır. Bu bulgular, turizm ve sosyoloji araştırmalarının çeşitli disiplinler arası dergilerde yayımlandığını ve bu alanın geniş bir yelpazeye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, yıllar içinde dergilerde yayımlanan makale sayısındaki kümülatif artış, bu alanlara yönelik akademik ilginin giderek yükseldiğini göstermektedir.

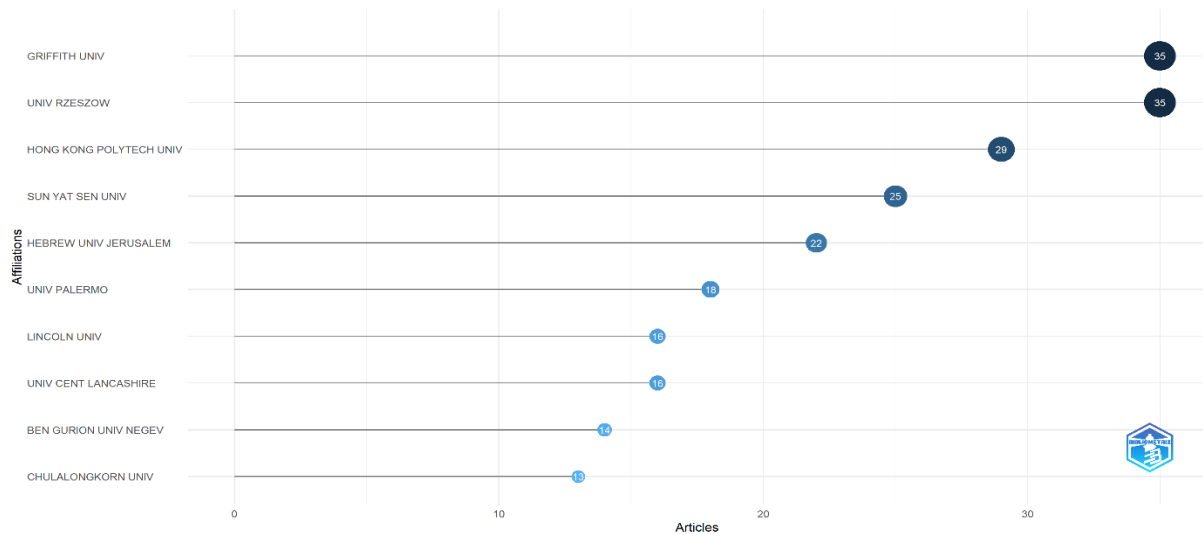
Grafik 3: En Etkili Yazarlar

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 3, turizm ve sosyoloji alanında en fazla makale üreten en etkili yazarları göstermektedir. Cynarski, 18 makale ile bu alanda en çok yayın yapan yazar olarak öne çıkarken, özellikle 2010'dan sonra üretkenliğinde belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Tzanelli, Cohen ve Korstanje ise 6'şar makale ile önemli bir yere sahip olup, 2000'lerin ortalarından itibaren alana önemli katkılar sunmuşlardır. Bu yazarlar, turizm ve sosyoloji çalışmalarına değerli katkılar sağlamışlardır. Bu durum, turizm ve sosyoloji araştırmalarında belirli yazarların öne çıktığını ve bu alandaki akademik üretimin büyük ölçüde az sayıda yazar tarafından gerçekleştirildiğini göstermektedir.

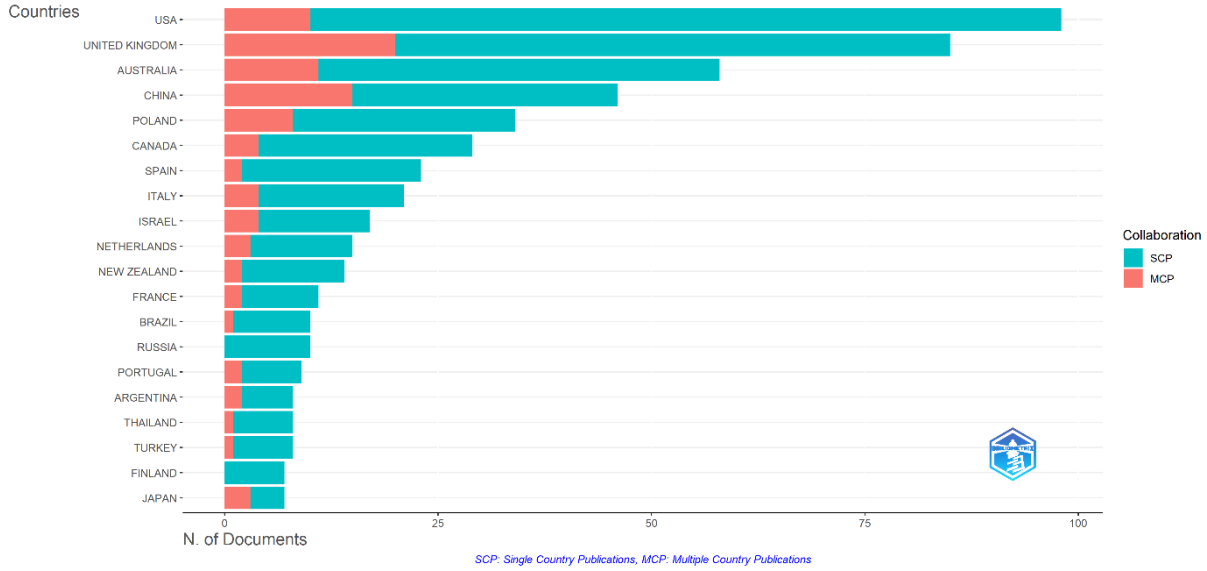
Grafik 4: En Etkili Kurumlar

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 4'te, turizm ve sosyoloji alanında en fazla akademik üretim yapan kurumlar, yayınlarda yazarların bildirdiği kurumsal aidiyetlerine göre gösterilmektedir. Griffith Üniversitesi ve Rzeszow Üniversitesi, özellikle 2010'lu yıllardan sonra üretimlerini hızla artırmış 35 makale ile bu alandaki en üretken kurumlar olarak öne çıkmıştır. Hong Kong Politeknik Üniversitesi 29 makale ile bu iki üniversiteyi yakından takip etmektedir. Diğer önemli kurumlar arasında, Sun Yat-sen Üniversitesi 25 makale ile dikkat çekerken, Hebrew University of Jerusalem ve Palermo Üniversitesi de sırasıyla 22 ve 18 makale ile yer almaktadır. Bu grafik, turizm ve sosyoloji araştırmalarının küresel ölçekte farklı üniversiteler tarafından yürütüldüğünü ve bazı üniversitelerin bu alanda önemli bir katkı sağladığını göstermektedir.

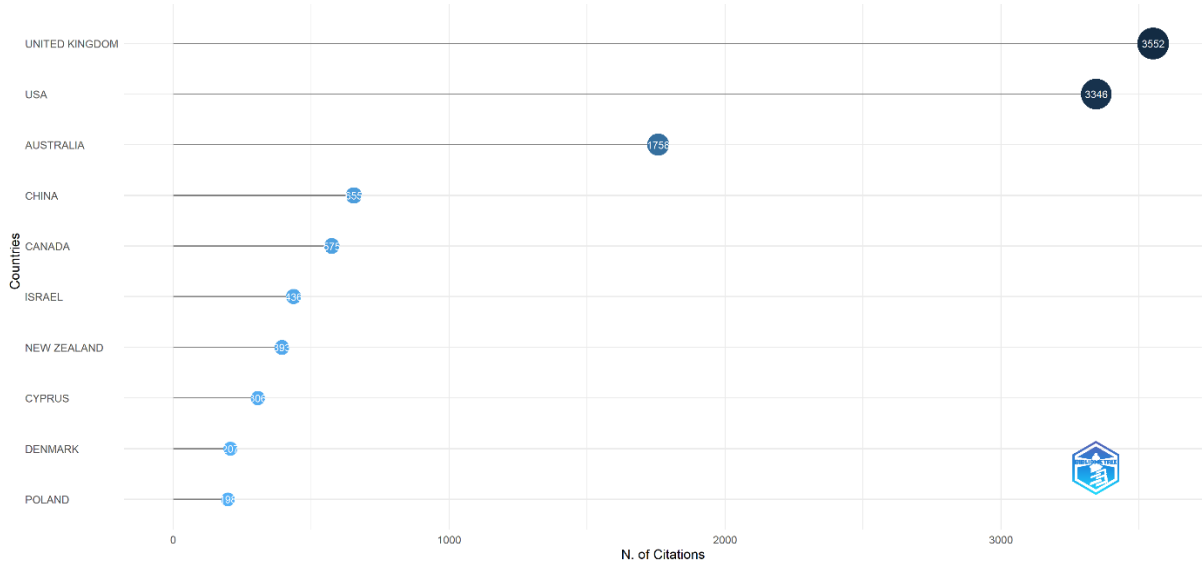
Grafik 5: Sorumlu Yazar Ülkeleri

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Turizm ve sosyoloji alanında çalışan yazarların ülkeleri ve bu ülkelerden yayımlanan makale sayısı Grafik 5'te verilmiştir. ABD, özellikle 2000'li yıllardan itibaren sürekli bir artış göstererek en fazla makale üreten ülke olarak öne çıkarken, bu üretimin büyük kısmı tek ülke işbirlikleri (SCP) ile gerçekleşmiştir. Birleşik Krallık ve Avustralya, sırasıyla ikinci ve üçüncü sırada yer almakta olup, bu ülkelerden yazarlar hem tek ülke (SCP) hem de çoklu ülke işbirlikleri (MCP) ile makaleler yayımlamaktadır. Çin, Polonya ve Kanada gibi ülkeler de kayda değer katkılar sağlamış ve belirli düzeyde çoklu ülke işbirlikleri gerçekleştirmiştir. Grafik ayrıca Türkiye, Finlandiya ve Japonya gibi ülkelerin de alanda aktif olduğunu ortaya koymaktadır. Bu veriler, turizm ve sosyoloji alanında Bu veriler, turizm ve sosyoloji alanında akademik üretimin uluslararası düzeyde geniş bir temsiliyetle gerçekleştiğini ve bazı ülkelerin bu alanlara yoğun katkı sağladığını göstermektedir.

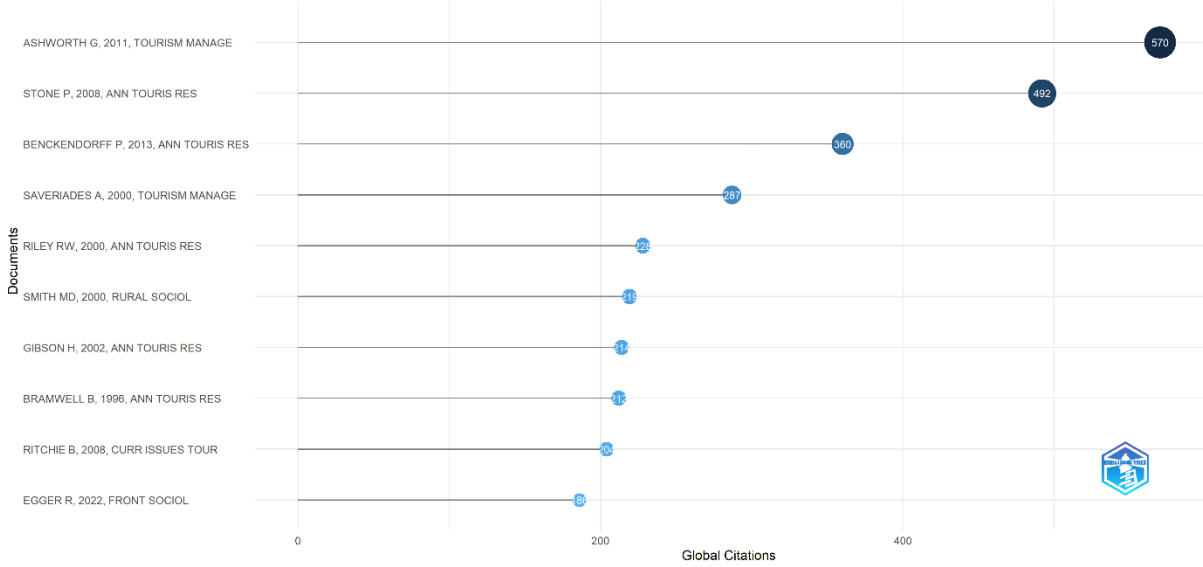
Grafik 6: En Çok Atıf Alan Ülkeler

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 6, turizm ve sosyoloji alanında en çok atıf alan ülkeleri, yani bu ülkelerde çalışan akademisyenlerin makalelerine verilen toplam atıf sayılarını göstermektedir. Birleşik Krallık, 3552 atıf ile en yüksek atıf alan ülke olarak öne çıkarken, ABD 3346 atıf ile onu yakından takip etmektedir. Bu iki ülke, turizm ve sosyoloji alanının akademik literatüründe en etkili ülkeler arasında yer almaktadır. Avustralya, 1756 atıf ile üçüncü sırada bulunurken, Çin ve Kanada sırasıyla 355 ve 575 atıf ile dikkat çekmektedir. Daha düşük atıf alan ülkeler arasında İsrail, Yeni Zelanda ve Kıbrıs da yer almakta ve bu ülkeler de alana katkı sağlamaktadır. Birleşik Krallık ve ABD'nin bu alandaki lider konumu, yaptıkları akademik çalışmaların küresel ölçekte geniş bir etki yarattığını göstermektedir.

Grafik 7: En Çok Küresel Atıf Alan Yayınlar

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 7, turizm ve sosyoloji alanında en fazla küresel atıf alan makaleleri göstermektedir. Ashworth ve Page'in (2011, Tourism Management) çalışması 570 atıf ile en çok atıf alan çalışma olarak öne çıkarken, Stone'un (2008, Annals of Tourism Research) makalesi 492 atıf ile onu takip etmektedir. Bu çalışmalar, alana önemli teorik çerçeveler kazandırarak temel referans niteliği taşımakta ve akademik camiada geniş yankı uyandırmaktadır. Diğer dikkat çeken çalışmalar arasında Benckendorff ve Zehrer'in (2013) 360 atıf ile öne çıkan araştırması, yönetime dayalı katkılarıyla alanın gelişimine katkı sağlarken, Saveriades'in (2000, Tourism Management) çalışması ise turizm yönetimi pratiklerine sunduğu somut çözüm önerileriyle dikkat çekmektedir. Ayrıca, Riley (2000), Smith (2000) ve Gibson (2002) gibi çalışmalar da kavramsal analizleri ve literatür taramaları ile alanda sıklıkla referans alınan önemli kaynaklar arasında yer almaktadır. Bu durum, turizm ve sosyoloji alanında belirli çalışmaların teorik, yöntemsel ve pratik katkılarıyla ön plana çıktığını ve bu çalışmalara yapılan yoğun atıfların, alanın bilimsel gelişimine yön verdiğini göstermektedir. En çok yerel atıf alan referanslar arasında Cohen (1972-62) ve MacCannell (1999-61) öne çıkmaktadır. Cohen (1979) ise 53 atıf ile üçüncü sırada yer almaktadır. Diğer önemli referanslar arasında Cohen (1984), MacCannell (1973) ve Urry (1990) gibi öncü ve temel çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, turizm ve sosyoloji literatüründe teorik altyapıyı oluşturan, yenilikçi bakış açıları sunan ve sonraki araştırmalara yön veren klasik eserlerdir. Özellikle turist tipolojileri, otantiklik arayışı ve görme sosyolojisi gibi kavramlar, alanın gelişiminde önemli bir rol oynamış ve araştırmacılar tarafından sıklıkla referans gösterilmiştir.

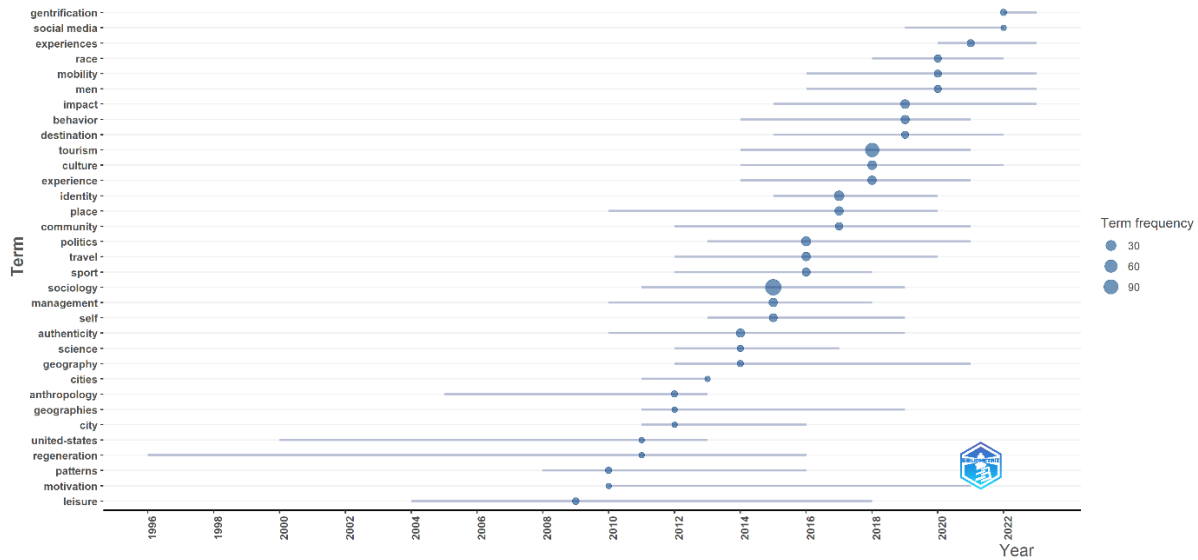
Şekil 1: Anahtar Kelime Bulutu

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Şekil 1'de turizm ve sosyoloji alanında en sık kullanılan anahtar kelimeler bir kelime bulutu şeklinde görselleştirilmiştir. "Sociology" (sosyoloji-119) ve "tourism" (turizm-77) kelimelerinden sonra "Identity" (kimlik), "politics" (siyaset) ve "culture" (kültür) terimleri en büyük yazı tipleriyle öne çıkarak, turizm ve sosyoloji çalışmalarında bu kavramların önemli tartışma başlıkları olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra "gender" (cinsiyet), "experience" (deneyim) ve "management" (yönetim) gibi kavramlar da önemli yer tutmaktadır. Ayrıca, "authenticity" (otantiklik), "globalization" (küreselleşme), "behavior" (davranış) ve "satisfaction" (tatmin) gibi konular da araştırmacıların dikkatini çeken diğer temalar arasındadır. Bu sonuçlar, turizm ve sosyoloji alanında çalışmaların kimlik, kültür, siyaset ve deneyim gibi kavramlara odaklandığını, bu temaların alanın teorik ve uygulamalı çerçevesinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Kimlik kavramı, bireylerin ve grupların turizm bağlamında kendilerini nasıl tanımladıklarını ve bu tanımların sosyal etkileşimler üzerindeki etkilerini incelerken; kültür, farklı toplumların değerlerinin, geleneklerinin ve yaşam biçimlerinin turizm deneyiminde nasıl şekillendiğini vurgulamaktadır. Siyaset, turizm politikalarının, güç ilişkilerinin ve mekânsal düzenlemelerin sosyolojik etkilerini analiz ederken; deneyim kavramı, bireylerin turizm faaliyetlerinden elde ettiği anlamlar, tatmin düzeyleri ve yaşanmışlıkların toplumsal boyutlarını ele almaktadır. Bununla birlikte, çalışmaların cinsiyet, davranış, yönetim ve küreselleşme gibi diğer kavramlara da yoğunlaştığı görülmektedir. Bu temalar, turizm ve sosyoloji alanında hem bireysel hem de toplumsal düzeyde dönüşen dinamikleri anlamak açısından önemli ipuçları sunmakta; turizm olgusunun kültürel, politik ve ekonomik bağlamlardaki çok yönlü etkilerini analiz etmeye olanak sağlamaktadır. Bu durum, alanın teorik altyapısını güçlendiren ve uygulamalı araştırmalar için bir çerçeve sunan zengin ve disiplinler arası bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir.

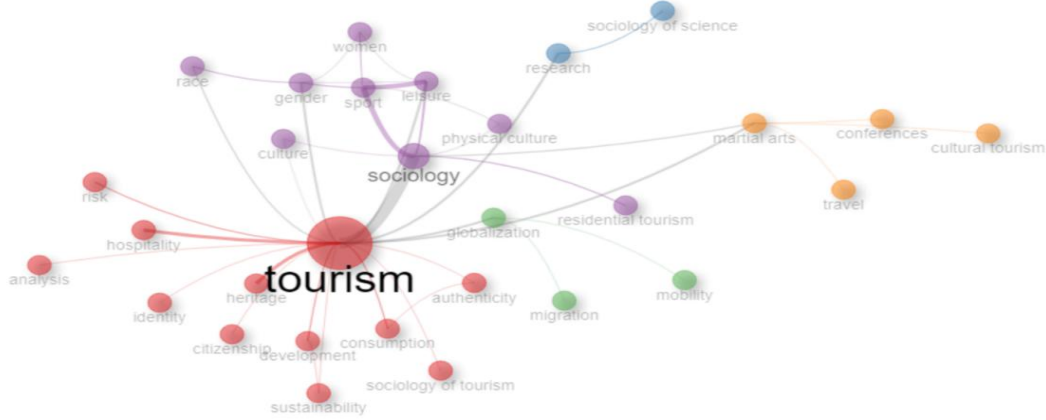
Grafik 8: Trend Konular

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 8, turizm ve sosyoloji alanında yıllar içinde öne çıkan trend konuları göstermektedir. Özellikle 'gentrification' (soylulaştırma), 'social media' (sosyal medya), 'experiences' (deneyimler) ve 'race' (ırk) gibi terimlerin son yıllarda, yani 2010 sonrası dönemde, artan bir ilgiyle ele alındığı gözlemlenmektedir. Buna karşılık, 'tourism' (turizm), 'sociology' (sosyoloji), 'identity' (kimlik), 'place' (yer) ve 'culture' (kültür) gibi temel kavramlar, 2010 öncesinden itibaren uzun bir dönem boyunca popülerliğini korumuş ve akademik çalışmaların odak noktası olmaya devam etmiştir. "Bu eğilimler, sosyoloji ve turizm alanındaki araştırmaların zaman içinde dinamik bir yapıya sahip olduğunu ve değişen toplumsal, kültürel ve teknolojik koşullara bağlı olarak güncel konulara odaklandığını göstermektedir. Özellikle 2010 sonrası dönemde 'gentrification' (soylulaştırma), 'social media' (sosyal medya) ve 'race' (ırk) gibi kavramların öne çıkması, kentleşme, dijitalleşme ve toplumsal eşitsizlik gibi küresel dönüşümlerin akademik gündemi nasıl şekillendirdiğine işaret etmektedir. Buna karşılık, 'tourism' (turizm), 'sociology' (sosyoloji), 'identity' (kimlik), 'place' (yer) ve 'culture' (kültür) gibi kavramların istikrarlı bir şekilde araştırma odağı olmaya devam etmesi, bu alanların temel teorik çerçevesinin ve araştırma geleneğinin sürekliliğini yansıtmaktadır. Bu durum, turizm ve sosyoloji alanlarının, hem köklü teorik tartışmalarını koruyan hem de yeni toplumsal trendlere uyum sağlayarak güncel sorunları ele alan esnek ve gelişime açık bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir.

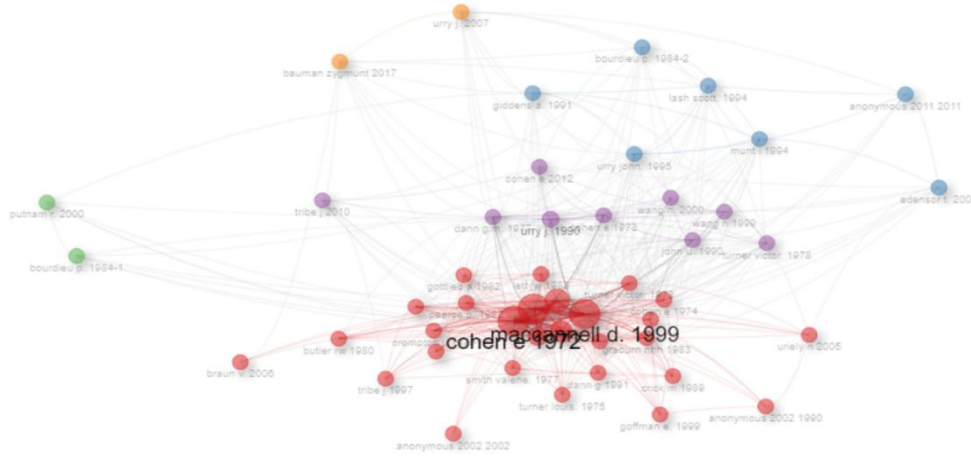
Grafik 9: En Çok Birlikte Kullanılan Anahtar Kelimeler

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Grafik 9, turizm ve sosyoloji alanında en sık birlikte kullanılan anahtar kelimeleri ve bu kelimeler arasındaki ilişkileri göstermektedir. Grafik, "tourism" (turizm) ve "sociology" (sosyoloji) gibi merkezi kavramları öne çıkarmaktadır. Turizm kavramı etrafında, "identity" (kimlik), "hospitality" (konukseverlik), "sustainability" (sürdürülebilirlik), "heritage" (miras) ve "authenticity" (otantiklik) gibi terimler yoğunlaşmış ve bu temalar üzerine yapılan çalışmaların artış gösterdiği görülmektedir. Benzer şekilde, "sociology" kavramı, "gender" (cinsiyet), "sport" (spor), "leisure" (boş zaman) ve "culture" (kültür) gibi sosyolojik temalarla ilişkilidir. Bu grafik, turizm ve sosyoloji alanındaki çalışmaların disiplinlerarası bir yapıya sahip olduğunu ve belirli temaların sıklıkla bir arada incelendiğini göstermektedir.

Grafik 10: En Çok Atıf Yapılan Kaynaklar Arasındaki Ortak Atıflar

Kaynak: (Yazar tarafından Biblioshiny aracılığıyla oluşturulmuştur.)

Bu ağ grafiği (Grafik 10), turizm ve sosyoloji alanlarında en çok atıf yapılan kaynaklar arasındaki ortak atıflarını göstermektedir. Merkezi konumda yer alan Cohen (1972) ve MacCannell (1999) gibi yazarlar, bu alanlardaki araştırmaların temel referans noktalarını oluşturmaktadır. Urry, Butler ve Turner gibi diğer önemli akademisyenler de öne çıkmakta olup, bu yazarlar arasındaki güçlü bağlantılar, çalışmalarda sıkça birlikte atıf yapıldığını ortaya koymaktadır. Ağın yoğunlaştığı merkezdeki yazarlar, alanın temel teorik çerçevelerini oluştururken, daha az bağlantıya sahip yazarlar belirli alt konularda uzmanlaşmıştır. Ayrıca, Cynarski ve Kubala, bu alandaki en aktif işbirliklerine sahip yazarlar olarak dikkat çekerken, McKercher, Moscardo ve Dann gibi isimler de önemli işbirliği ağlarına katkıda bulunmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, turizm ve sosyoloji disiplinlerinin kesişiminde yürütülen akademik çalışmaların gelişimini, öne çıkan temaları ve iş birliklerini inceleyen kapsamlı bir bibliyometrik analiz niteliği taşımaktadır. 1982-2024 yılları arasında analiz edilen 625 makale, bu alanın hem teorik hem de pratik boyutta önemli katkılar sunduğunu ortaya koymuştur.

Makale başına düşen ortalama atıf sayısı 22,3 olarak hesaplanmış, çalışmaların büyük bir kısmının iki veya daha fazla yazar tarafından ortaklaşa yapıldığı gözlenmiştir.

Araştırmanın bulguları, sürdürülebilir turizm, kültürel miras, kimlik ve toplumsal dönüşümler gibi konuların odak noktalarından biri olduğunu ortaya koymaktadır. 2010 sonrasında ise soylulaştırma, sosyal medya ve dijitalleşme gibi yeni temaların öne çıktığı gözlenmiştir. Bu durum, turizm sosyolojisinin toplumsal ve teknolojik değişimlere hızlı bir şekilde uyum sağladığını göstermektedir. Özellikle Cohen, MacCannell ve Urry gibi klasik yazarların teorik referans noktaları olmaya devam ettiği, buna karşın güncel toplumsal dönüşümlerin literatüre yeni boyutlar eklediği belirlenmiştir.

Uluslararası iş birlikleri %19,2 oranında seyretmekte, bu durum akademik gelişime katkı sağlamakla birlikte gelişmekte olan ülkelerin literatüre yeterince dâhil olmadığını göstermektedir. ABD, Birleşik Krallık ve Avustralya gibi ülkeler bu alanda merkezi bir rol oynarken, gelişmekte olan ülkelerdeki yerel dinamiklerin yetersiz incelenmesi dikkat çekmektedir.

Araştırmanın bulguları, turizmin yalnızca ekonomik bir faaliyet olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapıların ve kültürel etkileşimlerin şekillenmesinde kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Kimlik, kültürel etkileşim ve sosyal adalet gibi kavramların, turizmin toplumsal dönüşümler üzerindeki etkisinin anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Özellikle sürdürülebilir turizm politikaları, kültürel mirasın korunması ve yerel toplulukların turizme entegrasyonu, bu alanın pratik boyutunu zenginleştirmektedir.

Bu çalışmanın başlıca kısıtlarından biri, yalnızca Web of Science veri tabanından elde edilen verilere dayanılmasıdır. Farklı dillerde ve diğer veri tabanlarındaki yayınların dâhil edilmesi, araştırma sonuçlarının kapsamlılığını artırabilir. Ayrıca, yalnızca bibliyometrik analiz yöntemine başvurulması, derinlemesine içerik analizinin eksikliğini beraberinde getirmiştir.

Gelecek araştırmalar şu yönelimlere odaklanabilir. Gelişmekte olan ülkelerdeki turizm sosyolojisi üzerine odaklanan araştırmalar, bu bölgelerdeki toplumsal dinamikleri daha iyi aydınlatılabilir. Dijitalleşme ve sosyal medyanın turizm deneyimleri üzerindeki etkisi, alanın güncel sorularına yanıt sunabilir. Disiplinler arası yaklaşımların artırılması, sosyoloji, ekonomi, çevre bilimi ve teknoloji gibi alanlarla entegrasyonu sağlayarak turizm sosyolojisini daha zengin hale getirebilir. Uluslararası iş birliklerinin teşvik edilmesi, literatüre daha geniş bir perspektif kazandırabilir.

Bu çalışma, turizm ve sosyoloji disiplinlerinin kesişiminde yürütülen akademik üretimin zaman içinde dinamik bir yapıya sahip olduğunu ve hem geleneksel teorilere dayandığını hem de toplumsal değişimlere uyum sağladığını göstermiştir. Alanın gelişimi için yerel topluluklara odaklanan ve teknolojik dönüşümleri inceleyen çalışmaların artması kritik bir rol oynayacaktır. Bulgular, turizmin sadece ekonomik bir faaliyet olmadığını, toplumsal yapıları ve kültürel etkileşimleri şekillendiren bir araç olduğunu güçlü bir şekilde vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Apostolopoulos, Y., Leivadi, S., ve Yiannakis, A. (2013). *The sociology of tourism: Theoretical and empirical investigations*. Routledge.
- Aria, M., ve Cuccurullo, C. (2020). Biblioshiny: Bibliometrix for no coders. Retrieved from <https://bibliometrix.org/biblioshiny/assets/player/KeynoteDHTMLPlayer.html>
- Ashworth, G., ve Page, S. J. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes. *Tourism Management*, 32(1), 1-15.
- Benckendorff, P., ve Zehrer, A. (2013). A network analysis of tourism research. *Annals of Tourism Research*, 43, 121-149.
- Bianchi, R. V. (2009). The 'critical turn' in tourism studies: A radical critique. *Tourism Geographies*, 11(4), 484-504.
- Brown, B. A. (2020). *Integrating cultural heritage into sustainable tourism development*. In Botswana cultural heritage and sustainable tourism development: A handbook of theory and practice (p. 182).
- Cinnioğlu, H. (2015). Sürdürülebilir ekonomik kalkınma kapsamında ekoturizmin çevre üzerindeki etkilerinin eleştirel bir bakış açısıyla incelenmesi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2015(1), 1-22.
- Coccosis, H. (2008). Cultural heritage, local resources, and sustainable tourism. *International Journal of Services Technology and Management*, 10(1), 8-14.
- Cohen, E. (1972). Toward a sociology of international tourism. *Social Research*, 164-182.
- Cohen, E., ve Cohen, S. A. (2012). Current sociological theories and issues in tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 2177-2202.

- Cohen, S. A., ve Cohen, E. (2019). New directions in the sociology of tourism. *Current Issues in Tourism*, 22(2), 153-172.
- Dann, G., ve Cohen, E. (1991). Sociology and tourism. *Annals of Tourism Research*, 18(1), 155-169.
- Darbellay, F., ve Stock, M. (2012). Tourism as a complex interdisciplinary research object. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 441-458.
- Duran, E. (2009). *Sürdürülebilir turizm kapsamında toplumsal ve kültürel kimliğin korunması: Gökçeada örneği* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Graburn, N. (2017). Key figure of mobility: The tourist. *Social Anthropology/Anthropologie Sociale*, 25(1), 83-96.
- Harrison, D. (2002). *Tourism, capitalism, and development in less developed countries*. In *Capitalism and development* (pp. 246-271). Routledge.
- Holden, A. (2004). *Tourism studies and the social sciences*. Routledge.
- Jamal, T., ve Camargo, B. A. (2014). Sustainable tourism, justice, and an ethic of care: Toward the just destination. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(1), 11-30.
- Jamal, T., ve Higham, J. (2021). *Justice and ethics: Towards a new platform for tourism and sustainability*. In *Justice and Tourism* (pp. 1-15). Routledge.
- King, B., Pizam, A., ve Milman, A. (1993). Social impacts of tourism: Host perceptions. *Annals of Tourism Research*, 20(4), 650-665.
- Loulanski, T., ve Loulanski, V. (2011). The sustainable integration of cultural heritage and tourism: A meta-study. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(7), 837-862.
- MacCannell, D. (1976). *The tourist: A new theory of the leisure class*. London: MacMillan.
- Malek, A., ve Costa, C. (2015). Integrating communities into tourism planning through social innovation. *Tourism Planning & Development*, 12(3), 281-299.
- Mowforth, M., ve Munt, I. (2015). *Tourism and sustainability: Development, globalisation, and new tourism in the third world*. Routledge.
- Özel, Ç. H. (2014). Turizmin sosyo-kültürel boyutta ortaya çıkardığı etkilerin incelenmesi: Marmaris örneği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (42), 57-68.
- Passas, I. (2024). Bibliometric analysis: The main steps. *Encyclopedia*, 4(2), 1014-1025.
- Saveriades, A. (2000). Establishing the social tourism carrying capacity for the tourist resorts of the east coast of the Republic of Cyprus. *Tourism Management*, 21(2), 147-156.
- Schellhorn, M. (2010). Development for whom? Social justice and the business of ecotourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(1), 115-135.
- Smith, V. L., ve Eadington, W. R. (Eds.). (1992). *Tourism alternatives: Potentials and problems in the development of tourism*. University of Pennsylvania Press.
- Stone, P., ve Sharpley, R. (2008). Consuming dark tourism: A thanatological perspective. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 574-595.
- Thangavel, P., ve Chandra, B. (2023). Two decades of M-commerce consumer research: A bibliometric analysis using R biblioshiny. *Sustainability*, 15(15), 11835.
- Urry, J. (2002). *The tourist gaze*. Sage Publications.
- Van Eck, N., ve Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523-538.
- Wang, X., ve Zhang, C. (2020). Contingent effects of social norms on tourists' pro-environmental behaviours: The role of Chinese traditionality. *Journal of Sustainable Tourism*, 28(10), 1646-1664.
- Zupic, I., ve Čater, T. (2015). Bibliometric methods in management and organization. *Organizational Research Methods*, 18(3), 429-472.

Etik Onay

Bu çalışma, katılımcılardan birebir veri toplamayı gerektiren araştırma kapsamına girmediği ve veriler ikincil veri olarak elde edildiği için etik kurul onayı gerektirmeyen çalışmalar arasında yer almaktadır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışmada potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.